

Αθήνα, 31 Ιανουαρίου 2024
(Προσωπική Επιστολή)

ΠΡΟΣ: τη Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος (ΓΔΔ & ΔΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Υπόψη:

1. Ευάγγελου Γκουντούφα, προϊσταμένου ΓΔΔ & ΔΠ
2. Σταύρου Τσιλίκουνα, προϊσταμένου Δ/νσης Δασικών Έργων & Υποδομών
3. Παναγιώτη Δρούγα, προϊσταμένου Δ/νσης Διαχείρισης Δασών

Κοινοποίηση:

1. Δ/ΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ, Τμήμα Προγραμματισμού & Μελετών
2. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ, Τμήμα Διοίκησης & Διαχείρισης Δασών
3. Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου, Γραφείο Δημάρχου κ. Δημήτρας Τσεβά-Μήλα

Θέμα: «Σημαντική και αδικαιολόγητη υποβάθμιση του περιβάλλοντος της Ανατολικής Αττικής λόγω των έργων διευθέτησης του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας»

Σχετικά:

1. Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων Διεύθυνση Αντιπλημμυρικών & Εγγειοβελτιωτικών Έργων, 2016. Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Διευθέτησης - Οριοθέτησης Ρέματος Ραφήνας. Αθήνα, Οκτώβριος 2016.
2. Η αρ. 50_ΡΑΦ_2023/17-3-2023 αίτηση της INTRAKAT (Ανώνυμη Εταιρεία Τεχνικών και Ενεργειακών Έργων) προς τη ΔΥ, στην οποία επισυνάπτεται μελέτη με Πίνακα Υλοτομίας,
3. Το αρ. 571880/18-10-2023 έγγραφο Διεύθυνσης Δασών Ανατολικής Αττικής με την οποία εγκρίνεται η μελέτη του Σχ.2,
4. Το αρ. 660644/22-11-2023 έγγραφο Δασαρχείου Πεντέλης με το οποίο εγκρίνεται ο Πίνακας Υλοτομίας του Σχ. 2 λαμβάνοντας υπόψη το Σχ. 3.

Η ανάπτυξη του μητροπολιτικού κέντρου της Αθήνας έχει συνδεθεί από πολύ νωρίς με την υποβάθμιση (ή την “εξαφάνιση”) των ποταμιών και των ρεμάτων του λεκανοπεδίου. Ο Κηφισός, ο Ιλισός και ο Ηριδανός είναι οι πιο γνωστές περιπτώσεις, αλλά τη μοίρα τους έχουν ακολουθήσει και πολλά ελάσσονα ρέματα του λεκανοπεδίου. Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν πληθύνει οι φωνές που συνδέουν την υποβάθμιση και τη “διευθέτηση” των υδάτινων διαδρομών του λεκανοπεδίου με την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στην Αθήνα, την αύξηση του πλημμυρικού κινδύνου, και την απώλεια των πολύτιμων οικοσυστημικών υπηρεσιών που τα ποτάμια εν γένει θα μπορούσαν να προσφέρουν στην πόλη της Αθήνας και τους κατοίκους της. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας την κρίσιμη σημασία της

προστασίας των εσωτερικών υδάτων για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη και ευημερία των λαών της Ευρώπης, εξέδωσε την Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά 2000/60/ΕΚ, η οποία ενσωματώθηκε στην Εθνική Νομοθεσία με τον Ν. 3199/2003. Παρατηρείται, λοιπόν, μια σπάνια ταύτιση απόψεων της επιστημονικής κοινότητας, των κρατών και των κοινωνιών, σχετικά με τη αδιαμφισβήτητη σημασία της διαφύλαξης των υδατικών πόρων, τόσο για την ευημερία των ανθρώπων όσο και για την προστασία των ειδών, των οικοσυστημάτων και του περιβάλλοντος συνολικά. Σε πολλές προηγμένες χώρες υπάρχει μία τάση επαναφοράς των διευθετημένων ποταμών στην πρότερη φυσική τους κατάσταση, μέσω της οικολογικής αποκατάστασης των ποταμών και των παρόχθιων ζωνών, επιτρέποντας στα ποτάμια να ρέουν ελεύθερα, επιτελώντας έτσι τις πολλαπλά ευεργετικές λειτουργίες τους (φιλτράρισμα υγρών και αερίων ρύπων, περιορισμό των πλημμυρών και της διάβρωσης, υποστήριξη της ανάπτυξης σύνθετων βιοκοινοτήτων και οικοσυστημάτων, προσφορά ευκαιριών αναψυχής, ψυχικής ανάτασης και υγείας στους κατοίκους, και πολλές ακόμη).

Έχει μεγάλο ενδιαφέρον, λοιπόν, να αναλύσει κανείς τον τρόπο που η Ελληνική Πολιτεία αντιμετωπίζει στην πράξη την προστασία των υδατινών φυσικών πόρων και οικοσυστημάτων που η ίδια έχει θεσμοθετήσει, μέσα από το παράδειγμα των έργων διευθέτησης του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας που βρίσκονται σε εξέλιξη. Η περιοχή του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας και συγκεκριμένα τα 17 χιλιόμετρα μήκος στα οποία παρεμβαίνει το τρέχον έργο, έχει ιδιαίτερη αξία για τη βιοποικιλότητα και το περιβάλλον της Αττικής, ενώ τμήμα της περιοχής υπάγεται στους «**Υγροτόπους Α΄ Προτεραιότητας**», βάσει του Άρθρου 20 – Διαχείριση Υδάτων του Νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας/Αττικής 2021 (Ν. 4277/ΦΕΚ 156/2014) και συγκαταλέγεται στις προστατευόμενες φυσικές περιοχές του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών Αττικής (Παράρτημα IV Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα 2000/60) και των Αναθεωρήσεών του, και, ειδικά για αυτόν τον λόγο, απαιτείται πολύ προσεκτικός χειρισμός στον σχεδιασμό, στη διαχείριση και στην ανάπλαση της περιοχής. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως σημαντικό τμήμα του Μεγάλου Ρέματος της Ραφήνας είχε ήδη υποβαθμιστεί από την κατασκευή αυθαιρέτων κτισμάτων, την απόρριψη μάζων και σκουπιδιών, τη διοχέτευση υγρών αποβλήτων και αστικών λυμάτων εντός της κοίτης του, και πολλές άλλες παρεμβάσεις, πάλι με την ανοχή της πολιτείας, η οποία τώρα προτείνει μία ριζική λύση για την ίαση του “ασθενούς”, την πλήρη καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και των βιοκοινοτήτων του ρέματος, μέσω τσιμεντοποίησης/εγκιβωτισμού εκτεταμένου τμήματος της κοίτης του. Τα κύρια παραγόμενα αποτελέσματα είναι δύο. Το πρώτο είναι αμφίβολο και αφορά στη μείωση του πλημμυρικού κινδύνου από τα υπό εκτέλεση έργα, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για την παροχή πλημμυρικής παροχής που αναμένεται να συμβεί μία φορά κάθε 50 χρόνια, μη λαμβάνοντας υπόψη την επίδραση της κλιματικής αλλαγής. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη

αυτού του στόχου είναι η κατασκευή ενός φράγματος στην περιοχή των Σπάτων που δεν περιλαμβάνεται στο υπό κατασκευή έργο, αλλά έχει μετατεθεί για τη λεγόμενη Β΄ Φάση του, με χρονικό ορίζοντα δεκαετίας, εάν δεν τοποθετηθεί στο μεσοδιάστημα μαζί με πολλά άλλα έργα στις γνωστές ελληνικές καλένδες. Το δεύτερο αποτέλεσμα, αντίθετα, είναι βέβαιο και αφορά τη μη αναστρέψιμη υποβάθμιση σημαντικού τμήματος του φυσικού περιβάλλοντος της Ανατολικής Αττικής, επιφυλάσσοντας για τις μελλοντικές γενιές των κατοίκων της περιοχής ένα μέλλον αντίστοιχο με αυτό που βιώνουν σήμερα οι κάτοικοι του Ρέντη και του Μοσχάτου κατά μήκος της κοίτης του Κηφισού, ή οι κάτοικοι του Νέου Κόσμου και της Καλλιθέας κατά μήκος της κοίτης του Ιλισού.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφερθώ στη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Διευθέτησης - Οριοθέτησης Ρέματος Ραφήνας (2016), και ειδικά στα θέματα που αφορούν τις επιπτώσεις των έργων στη χλωρίδα και τη βλάστηση της περιοχής, αντικείμενα που άπτονται της ειδικότητάς μου. Θα εστιάσω κυρίως στην αντιμετώπιση της προστασίας της βιοποικιλότητας των φυτών και των τύπων οικοτόπων της περιοχής του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας.

Όσον αφορά στη μελέτη των επιπτώσεων του έργου στη χλωρίδα και τους τύπους οικοτόπων της περιοχής, η συμβολή της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα μπορούσε να συνοψισθεί στην εξής πρόταση: δε διενεργήθηκε ουδεμία καταγραφή της χλωρίδας και των τύπων οικοτόπων στις περιοχές που θα επηρεαστούν άμεσα από το έργο, πόσο δε μάλλον να πραγματοποιηθεί μελέτη επιπτώσεων του έργου και να διατυπωθούν προτάσεις αντιμετώπισής τους. Η μελέτη της χλωρίδας περιορίζεται στην απαρίθμηση 24 κοινών αυτοφυών ειδών δέντρων και θάμνων της περιοχής, ενώ αναμένεται η παρουσία τουλάχιστον 300 φυτικών ειδών στις περιοχές που επηρεάζονται από το έργο. Φυσικά, καμία αναφορά δε γίνεται σε είδη φυτών που προστατεύονται από την ελληνική ή/και την ενωσιακή νομοθεσία. Ίδια είναι η εικόνα όσον αφορά στις μονάδες βλάστησης της περιοχής, ενώ ο συγγραφέας των κειμένων δε φαίνεται να γνωρίζει ούτε τα στοιχειώδη, ποια είναι για παράδειγμα η διαφορά μεταξύ της χλωρίδας και της βλάστησης μιας περιοχής. Αναλύονται όμως οι ζώνες βλάστησης της περιοχής για ένα έργο που περιορίζεται σε πεδινές περιοχές που ανήκουν όλες στην ίδια ζώνη βλάστησης, ενώ παράλληλα αφορά κυρίως παρόχθια βλάστηση η οποία θεωρείται «αζωνική» (δε διαμορφώνεται σε ζώνες εφόσον ο κύριος παράγοντας που επηρεάζει την παρουσία της δεν είναι οι βιοκλιματικές συνθήκες που είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση ζωνών βλάστησης, αλλά η παρουσία του νερού κατά μήκος του ρέματος). Αυτή η μελέτη, ωστόσο, κατάφερε να περάσει όλα τα στάδια ελέγχου από τις αρμόδιες υπηρεσίες και έλαβε την πολυπόθητη έγκριση.

Πρέπει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο πως κατά τη σύντομη επίσκεψή μου στην περιοχή **εντοπίστηκε ο τύπος οικοτόπου προτεραιότητας 2250*** (Θίνες των παραλιών με *Juniperus spp.*) που καλύπτει μικρή

έκταση πλησίον των εκβολών του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας (80 μέτρα νότια της εκβολής), και εντός των ορίων του υγροτόπου Α΄ προτεραιότητας, με τη συμμετοχή των ειδών *Juniperus macrocarpa* και *J. turbinata*. Ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου θεωρείται οικοτόπος προτεραιότητας για την ΕΕ, ενώ το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη διατήρησή του έχει συνταχθεί πρόσφατα στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 NATURA (LIFE16 IPE/GR/000002) – «Ολοκληρωμένες δράσεις για τη διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα». Φυσικά, καμία αναφορά δε γίνεται στη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για την παρουσία του συγκεκριμένου ή άλλων προστατευόμενων τύπων οικοτόπων ή ειδών χλωρίδας στην ευρύτερη περιοχή του έργου.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο «εκλεπτυσμένος» τρόπος με τον οποίο επιχειρήθηκε να ξεπεραστεί ο σκόπελος της κοπής 143 δέντρων στην περιοχή της εκβολής του ρέματος, που είχαν την ατυχία να εμποδίζουν τη διενέργεια των προγραμματισμένων εργασιών. Η Διεύθυνση Δασών Ανατολικής Αττικής, με το αρ. 571880/18-10-2023 έγγραφό της, σχετικά με τα 143 δέντρα αποφάνθηκε πως «...η φυόμενη βλάστηση αποτελείται από άτομα (δένδρα) -ξερά-στρεβλά-ασθενικά-καχεκτικά και κεκλιμένα επικινδύνως προς το οδικό δίκτυο...». Το συγκεκριμένο θέμα έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και άλλοι ερευνητές πριν από μένα επισκέφθηκαν την περιοχή και αναφέρουν πως η παραπάνω αξιολόγηση δεν έχει καμία επιστημονική βάση, δεν αποδίδει την αληθινή κατάσταση και οδηγεί στη λήψη εσφαλμένων αποφάσεων. Μετά από επιτόπια έρευνα επιβεβαίωσα με τη σειρά μου πως η αξιολόγηση της Διεύθυνσης Δασών Ανατολικής Αττικής, βάσει της οποίας εγκρίθηκε η υλοτομία των 143 δέντρων από το Δασαρχείο Πεντέλης, είναι λανθασμένη και είναι επιβεβλημένο να αναιρεθεί. Η υπάρχουσα κατάσταση των δέντρων περιγράφεται αναλυτικά και με ακρίβεια στην Προσωπική Επιστολή που έστειλε ο Κύριος Ερευνητής του ΕΛΚΕΘΕ Δρ. Σταμάτης Ζόγκαρης προς τη Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος (ΓΔΔ&ΔΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας στις 18 Ιανουαρίου 2024.

Παρακαλώ να λάβετε υπόψη σας τα παραπάνω και να προβείτε σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες που άπτονται της αρμοδιότητάς σας ώστε να προστατευθεί αποτελεσματικά το φυσικό περιβάλλον στην περιοχή του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας στο πλαίσιο της κείμενης νομοθεσίας.

Με εκτίμηση,

Παναγιώτης Τρίγκας
Αναπληρωτής Καθηγητής Συστηματικής Βοτανικής
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών